

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra systematické a pastorální teologie

ThLic. Magda Bušková

The Theology of Holiness According to St John Paul II

Autoreferát disertační práce

Praha 2023

1. Úvod

Téma teologie svatosti v pohledu sv. Jana Pavla II. si autorka vybrala s ohledem na dlouhodobější zájem o nauku, život a spiritualitu světců. Související tematiku autorka zkoumala v práci bakalářské („Pohled na křesťanskou askezi a její význam pro duchovní život podle Sv. Terezie od Ježíše“), i v diplomové práci („Mystická cesta sv. Terezie od Ježíše: reflexe v českém prostředí od roku 1900 do současnosti“) a dále se v rigorózní práci zaměřila na téma svatosti („The Theology of Holiness According to St John Paul II in the Encyclicals of His Pontificate“). Podnětem k bližšímu zájmu o téma svatosti byly autorce rovněž biblické hodiny o životech svatých pořádaných zejména v domovech pro seniory. Osobnost papeže Jana Pavla II. je pro autorku inspirativní zejména v přístupu k člověku, ve způsobu prožívání života ve společenství s Boží Trojicí a propojení spirituality s naukou jeho magisteria.

Zkoumání tématu svatosti interpretované se ukázalo být velkou výzvou. Jde o velmi široký a hojně reflektovaný pojem. Podobně se lze vyjádřit o psaných dílech zpracovaných o papeži Janu Pavlu II. v nejrůznějších jazycích a tématech. Autorka si je vědoma, o jak obsáhlé a obtížné téma se jedná. Proto bylo nutné zúžit postup práce, jenž by vystihl svatost v určitém pojetí a zároveň umožnil řešit otázku v konkrétním a relevantním rozsahu. Zpracování práce tak propojilo pohled do momentů života a spirituality této osobnosti, využilo perspektiv Druhého vatikánského koncilu a analýzou aspektů z vybraných encyklik papeže zformovalo pohled na svatost jako spojení s Kristem v Duchu svatém s výrazným ekleziálním charakterem. Toto řešení rezonuje s předmětem spirituální teologie umožňujícím nahlížet rozvoj duchovního života křesťana, jeho sjednocení s Bohem a zároveň využít poznatků systematické teologie.

Vzhledem ke zpracování práce v anglickém jazyce se autorka zaměřila především na anglické zdroje, v nichž nacházela ke zkoumané tematice svatosti relevantní inspirace. Pro reflexi života a spirituality využívala autorka obsáhlejší publikace amerických autorů a také postulátora jeho beatifikačního procesu. Některé z používaných publikací jsou k dispozici v českých překladech. Pro perspektivy dokumentů Druhého vatikánského koncilu se zaměřila na komentátory koncilních dokumentů především z anglických zdrojů. V rámci pohledu na encykliky nejvíce pracovala s obsáhlým komentářem amerického autora R. Spinella, jenž se zabývá komplexním zpracováním všech čtrnácti encyklik Jana Pavla II.

Ačkoliv v českém prostředí existuje mnoho děl o Janu Pavlu II. a jeho významných tématech, mezi něž patří například mládež nebo lidská důstojnost, autorce se výraznější studii zaměřenou na svatost a spojení s Kristem nepodařilo nalézt. Proto vycházela zejména z anglických zdrojů a několik kratších studií z polského prostředí.

Autorku zaujala určitá výzva pro nové inspirace a hledání interpretací pro současnou dobu. Generace, jež prožívaly s papežem společnou tíživou historii komunismu a byly jím ovlivněny více či méně v různých zemích, budou čelit výzvám: jak se bude dále vyvíjet vztah a zájem o nauku a život papeže Jana Pavla II.? Každá nastupující generace pro sebe musí znovu objevit bohatství víry, a to zahrnuje i osobnost a nauku zkoumané osobnosti papeže. Je třeba také poznamenat, že se objevily kritické postoje vůči církvi a osobě kanonizovaného Jana Pavla II.

Je zjevně nutné přistupovat k těmto záležitostem spravedlivě, posuzovat fakta očima tehdejšího světa: studovat prameny v kontextu tehdejší doby, ale interpretovat je ve světle dneška, jak vyzývají koncilní otcové. Doba vyžaduje neustálé promýšlení způsobu a přitažení pozornosti k nauce o svatosti a řešení kritických otázek, aby obohatila novou generaci a pomohla lidem objevit lásku, svatost a hlubší pochopení člověka prostřednictvím christologického i pneumatologického charakteru svatosti s přispěním Ducha svatého, jehož roli pro nové tisíciletí papež opakovaně vyzdvihoval. Snahou autorky je oba charaktery reflektovat a nabídnout celkový obraz spojení s Kristem v Duchu svatém v interpretaci papeže. Svátý Jan Pavel II. je považován za inspiraci na osobní i církevní úrovni pro autentický život ve světle evangelia a pro růst ve svatosti. V současném pontifikátu papež František pokračuje v apelu na téma svatosti ve své exhortaci *Gaudete et exsultate*, vyzývá k putování na cestě svatosti a zdůrazňuje, že „svatost je nejpritažlivější tvář církve“.¹

2. Cíle

V této studii se autorka zabývá úvahami o svatosti v kontextu římskokatolické církve s primárním zaměřením na svatého Jana Pavla II. Předmětem zkoumání je kladení si otázky, jak papež chápe a interpretuje křesťanskou svatost a jakou perspektivu do tohoto

¹ FRANTIŠEK. *Gaudete et Exsultate*. (Apoštolská exhortace o povolání ke svatosti v současném světě). Praha: Paulínky, 2018. 11.

tématu vnáší. Hlavní osou, jež se vine celou studií, je reflexe svatosti, jež se zásadně vztahuje ke spojení křesťana s Kristem v Duchu svatém, což značí výklad svatosti, jenž si práce klade za cíl prokázat jako výrazný aspekt v interpretaci svatého Jana Pavla II. jak v duchu teologie, tak v žité spiritualitě.

3. Metodika

Studie nabízí vhléd do tématu svatosti, jenž čerpá z žité spirituality tohoto světce a z vybraných dokumentů jeho magisteria, jimiž jsou tři encykliky *Redemptor Hominis* (Vykupitel světa), *Dives in Misericordia* (Bohatý v milosrdenství) a *Dominum et Vivificantem* (Pán a dárce života). Tyto dokumenty autorka považuje za exemplární k tématu svatosti interpretované jako spojení s Kristem v Duchu svatém, jelikož reprezentují trinitární zaměření svatosti Jana Pavla II. a jsou proto vybrány pro analýzu v této studii. Do vybrané skupiny relevantních encyklik je zařazena také encyklika *Redemptoris Missio* (Poslání Vykupitele), jež je pro účely této práce součástí analýzy christologického charakteru svatosti.

Z hlediska metodologie tato studie přistupuje k teologické metodě s perspektivou spirituální teologie, „teologické disciplíny, která se zabývá duchovním životem jako osobním vztahem s Bohem se vším, co tento vztah zahrnuje“.² Cílem této studie není podat komplexní teologický výklad teologie svatosti, ale zaměřit se na konkrétní pohled na učení o svatosti učitelským úřadem církve očima konkrétního světce, jenž sám svatost projevoval a žil. Metodologický přístup se soustředí na prvky svatosti týkající se spojení lidské osoby s Bohem v Kristu a rozvíjení nauky od Krista a skrze Krista k Otci v Duchu svatém se souběžným zaměřením na rozvoj duchovního života.

V souladu s tím bude disertační práce sledovat dvě linie zkoumání: vstupní reflexi života a spirituality Karola Wojtyły / Jana Pavla II. a cílený vhléd do jeho magisteria, především prostřednictvím vybraných encyklik, jak bylo uvedeno výše.

² Michal Altrichter, *Spirituální teologie* (Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2017), 17.

4. Obsah a struktura

V první kapitole autorka předkládá pohled na svatého, jež papež vyzdvihl na oltář a také se zabývá jeho cestou svatosti jako Karola Józefa Wojtyły / papeže Jana Pavla II. Tato úvodní kapitola se zaměřuje na kroky, které Jan Pavel II. podnikal k naplnění křesťanské cesty svatosti. Co dělal, aby následoval Krista? A jak se projevovalo jeho kontinuální obrácení? Druhá kapitola se zaměřuje na perspektivu, jež nabízí Druhý vatikánský koncil za účelem poskytnutí výchozí perspektivy k následným encyklikám. Třetí kapitola se zaměřuje na papežovu výzvu k meditaci nad encyklikami a na otázku, co může meditace encyklik znamenat pro cestu svatosti. Na základě jeho magisteria a především vybraných encyklik nabízí čtvrtá kapitola podrobnější pohled na christologický charakter svatosti a ukazuje, proč na něj papež klade takový důraz. Poslední kapitola se zamýšlí nad pneumatologickým charakterem svatosti, jenž je otisknut především v encyklice *Dominum et Vivificantem*. Přináší pohledy na aspekty svatosti, již lze označit za obnovené chápání křesťanské svatosti, a zároveň poukazuje na specifický přístup Jana Pavla II.

Detailní obsah:

ÚVOD

- i. Záměr projektu
- ii. Metodologie
- iii. Práce s prameny
- iv. Sumarizace argumentu

1. SV. JAN PAVEL II: ŽITÁ SVATOST

- 1.1. Jan Pavel II vyzdvihuje svatost na oltář
- 1.2. Proč byl kanonizován?
- 1.3. Výběr významných momentů z jeho života
- 1.4. Myšlenka následování Krista: vycházet k lidem
- 1.5. Závěr

2. VÝCHOZÍ PERSPEKTIVA: UČENÍ DRUHÉHO VATIKÁNSKÉHO KONCILU

- 2.1. Povolání ke svatosti v *Lumen Gentium*
 - 2.1.1. Koncilní přístup ke svatosti
 - 2.1.2. Koncilní 'aggiornamento' a kořeny koncepce svatosti Karola Wojtyły
- 2.2. Porozumění lidské bytosti v christologické perspektivě *Gaudium et Spes*
 - 2.2.1. Christologická perspektiva svatosti v *Gaudium et Spes*

- 2.2.2. Aplikace *Gaudium et Spes* para. 22 v *Pramenech obnovy*
 - 2.3. Závěr
 - 3. DUCHOVNÍ VHLED DO MAGISTERIA JANA PAVLA II.
 - 3.1. Encyklika jako předmět meditace
 - 3.1.1. Povaha encyklik
 - 3.1.2. Meditace a synergismus
 - 3.1.3. Aplikace meditace a cesta svatosti
 - 3.2. Závěr
 - 4. CHRISTOLOGICKÝ CHARAKTER SVATOSTI
 - 4.1. Vztah mezi christologickými a antropologickými aspekty svatosti
 - 4.2. Spojení s Kristem a jeho Vykupitelské dílo
 - 4.2.1. Spojení křesťana s Kristem
 - 4.2.2. Milosrdný Bůh Otec a christologický koncept svatosti
 - 4.2.3. Neviditelný Bůh Otec se stává viditelným v Kristu
 - 4.3. Svatost a Boží království
 - 4.3.1. Kontext Božího království a spojení s Kristem
 - 4.3.2. Osvobození
 - 4.4. Nová evangelizace a její vztah ke svatosti
 - 4.5. Závěr
 - 5. DUCH SVATÝ A NOVÉ LIDSTVÍ
 - 5.1. Stručný úvod do *Dominum et Vivificantem*
 - 5.1.1. Pozadí encykliky
 - 5.1.2. Duch svatý a jeho mise
 - 5.1.3. Kontext hříchu a lásky
 - 5.1.4. Duch svatý proměňuje lidství
 - 5.2. Aspekty svatosti v *Dominum et Vivificantem*
 - 5.2.1. Duch svatý jako učitel
 - 5.2.2. Duch svatý nám „připomíná“
 - 5.2.3. Vydávání svědectví
 - 5.3. Závěr
 - 6. ZÁVĚR
 - 6.1. Závěr
- Seznam zkratk
- Prameny a literatura

5. Teoretický a praktický přínos

Na teoretické rovině práce usiluje o přispění k novému promýšlení teologie svatosti pro současnou dobu. Předkládá specifikum Jana Pavla II., a to chápání svatosti jako spojení s Kristem, a toto spojení má trinitární charakter. Práce zdůrazňuje poznatek, že cestu svatosti křesťan realizuje jako člen společenství církve.

Praktický přínos práce spatřuje autorka ve vyzdvižení důrazu Jana Pavla II. na meditaci jako způsob čtení textů magisteria, a dále přináší podněty pro uvědomělé prožívání vlastního života jako života nejen s Kristem, nýbrž s Boží Trojicí.

6. Výčet nejdůležitějších pramenů, literatury

Reprezentativní výběr:

Primární prameny:

John Paul II. "Canonization of St Josemaría Escrivá de Balaguer. Homily of John Paul II." 6 October 2002. Vatican.va.

———. *Dominum et Vivificantem*. 18 May 1986. Vatican.va.

———. "Ecclesia in Europa. Post-Synodal Apostolic Exhortation on Jesus Christ Alive in His Church. The Source of Hope for Europe." 28 June 2003. Vatican.va.

———. *Redemptor Hominis*. 4 March 1979. Vatican.va.

———. *Redemptoris Mater*. 25 March 1987. Vatican.va.

———. *Redemptoris Missio*. 12 July 1990. Vatican.va.

———. *Gift and Mystery: On the Fiftieth Anniversary of My Priestly Ordination*. Rockland: Wheeler Publishing, 1996.

Francis. "Catechesis on Prayer: 31. The Meditation." 21 April 2021. Vatican.va.

———. "Gaudete et Exsultate. Apostolic Exhortation on the Call to Holiness in the Today's World." 19 March 2018. Vatican.va.

Sekundární literatura:

Butler, Basil Christopher. *Searchings. Essays and Studies*. Edited by Valentine Rice. New York: Geoffrey Chapman Publishers, 1974.

Butler, Christopher. *The Theology of Vatican II*. London: Darton, Longman & Todd, 1967.

Malley, John W. *What Happened at Vatican II*. Cambridge: Harvard University Press, 2008.

McBrien, Richard P. "The Church (Lumen Gentium)." In *Contemporary Catholic Theology: A Reader*, 279–93. New York: Continuum, 1999.

McDonagh, Enda. "The Church in the Modern World (Gaudium et Spes)." In *Contemporary Catholic Theology: A Reader*, 294–315. New York: Continuum, 1999.

Oder, Sławomir, and Saverio Gaeta. *Why He Is a Saint. The Life and Faith of Pope John Paul II and the Case for Canonization*. New York: Rizzoli International Publications, 2010.

- Spinello, Richard A. *The Encyclicals of John Paul II. An Introduction and Commentary*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2017.
- Walsh, J. Michael. "Pope John Paul II and His Canonizations." *Studies in Church History Saints and Sanctity*, no. 47 (2011): 415–37.
<https://doi.org/10.1017/S0424208400001121>.
- Weigel, George. *City of Saints. A Pilgrimage to John Paul II's Kraków*. New York: Crown Publishing Group, 2015.
- . *Witness to Hope. The Biography of John Paul II*. Edition Cliff Street Books. New York: HarperCollins, 2001.
- Williams, George Huntston. *The Mind of John Paul II. Origins of His Thought and Action*. New York: The Seabury Press, 1981.
- Wojtyła, Karol (Pope John Paul II). *Sources of Renewal. The Implementation of the Second Vatican Council*. Revised Ed. 1979. New York: Harper & Row, 1980.
- Zuchniewicz, Paweł. *Zázraky Jana Pavla II*. Uhřetěpeš: Pavel Nebojsa - Doron, 2020.

A současné biblické slovníky a slovníky křesťanské spirituality.

7. Závěrečné shrnutí

V rámci provedené reflexe daného tématu autorka odpověděla na otázku, jak papež interpretuje a chápe svatost. Předložila argumenty, které ukazují svatost chápanou jako spojení s Kristem s trinitárním rozměrem. Toto téma a jeho další aspekty autorka vnímá jako cestu dalšího bádání.

8. Anotace a klíčová slova

Anotace v českém jazyce:

Tato studie o teologii svatosti podle svatého Jana Pavla II. se zaměřuje především na otázku, jak chápe a interpretuje křesťanskou svatost a jakou perspektivu k tomuto tématu přináší. Studie nabízí stručný pohled na jím blahorečené a kanonizované světce, následuje vhled do momentů jeho života a spirituality a v souladu s přístupem spirituální teologie zkoumá výzvu k jeho vnitřnímu pochopení. Přístup studie dále reflektuje téma svatosti z pozice vybraných textů Druhého vatikánského koncilu. Záměrně zohledňuje pokoncilní interpretaci Karola Wojtyły, aby se zamyslela nad kořeny jeho teologie svatosti. Výzkum teologie svatosti v magisteriu Jana Pavla II. je následně realizován v rámci vybraných encyklik, zejména *Redemptor Hominis*, *Dives in Misericordia*, *Dominum et Vivificantem* a *Redemptoris Missio*, se záměrem prozkoumat zdůrazňované aspekty a charakteristiky.

Základní tezí a hlavní osou studie je přístup ke křesťanské svatosti interpretované jako spojení Ježíše Krista s křesťanem v Duchu svatém a uskutečňování tohoto spojení v církvi.

Klíčová slova v českém jazyce:

Sv. Jan Pavel II., svatost, spojení s Kristem, Duch svatý, misie, království Boží

Anotace v anglickém jazyce:

The primary focus of this study on the theology of holiness, according to St John Paul II, is to explore how he understands and interprets Christian holiness and what perspective he brings to the subject. The study offers a brief view of the saints he beatified and canonised, followed by insight into the moments of his life and spirituality, exploring, in line with the approach of spiritual theology, the appeal to understand him from within. The study's approach further reflects the theme of holiness from the position of selected texts of the Second Vatican Council. It intentionally takes into account the post-conciliar interpretation of Karol Wojtyła to consider the roots of his theology of holiness. The research of the theology of holiness in John Paul II's magisterium follows within selected encyclicals, especially *Redemptor Hominis*, *Dives in Misericordia*, *Dominum et Vivificantem*, and *Redemptoris Missio*, to explore aspects and characteristics he emphasised. The basic thesis and the study's golden thread is the approach of Christian holiness described as the union of Jesus Christ with a Christian in the Holy Spirit and the realisation of such union in the Church.

Klíčová slova v anglickém jazyce:

St John Paul II, holiness, union with Christ, Holy Spirit, mission, kingdom of God